

Stadsledningskontoret

VÄLFÄRD OCH UTBILDNINGSAVDELNINGEN

Bilaga

DNR: 322-982/2006

DATUM: 2006-03-01

Till berörd remissinstans

ANGÅENDE REMISSEN OM BETÄNKANDET:
UTAN TIMPLAN - FÖR MÅLINRIKTAT
LÄRANDE (SOU 2005:101)

Detta gäller remissvar på "Betänkandet: Utan timplan - för målinriktat lärande (SOU 2005:101)"
(Dnr: 322-982/2006).

Remisstiden sträcker sig till den 28 april 2006, vilket vi ber er respektera. Om det av några skäl inte är möjligt för er att inkomma med svar inom utsatt tid måste en kontakt tas med den för ärendet ansvariga personen på avdelningen.

Ansvarig tjänsteman på Valfärd och utbildningsavdelningen är Staffan Halleskog, tfn 08-508 29 939.

- Remissvar ska skickas, endast i digital form (word/excel), till *Välfärd och utbildningsavdelningen (staffan.halleskog@stadshuset.stockholm.se, GroupWise)*. Ange KS:s diarienummer som namn på ärenderubrik. Ex: SotN 314-331-2004
- Remissvaren ska även skickas till KF/KS kansli i digital form samt i pappersform. Ange KS:s diarienummer som namn på ärenderubrik samt bifogade filer. Ex: SotN 314-331-2004.

Adresserna är följande:

Avdelningens e-post: *staffan.halleskog@stadshuset.stockholm.se (GroupWise)*
staffan.halleskog@stadshuset.stockholm.se

KF/KS kansli e-post: *KFKS-remissvar (GroupWise)*

KFKS-remissvar@stadshuset.stockholm.se

KF/KS kansli, Stadshuset, 105 35 STOCKHOLM

Med vänliga hälsningar

Välfärd och utbildningsavdelningen

REGERINGSKANSLIET

Remiss

2006-02-23

U2005/8671/S

Utbildnings- och kulturdepartementet

STOCKHOLMS STAD	
Kommunstyrelsen	
KF/KS Kansli	
Ink.	2006-03-01
Dnr:	322-982/2006
Till:	RIK

Betänkandet Utan timplan - för målinriktat lärande (SOU 2005:101)

Remissinstanser:

1. Riksdagens ombudsmän (JO)
2. Kammarrätten i Stockholm
3. Länsrätten i Stockholms län
4. Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO)
5. Socialstyrelsen
6. Statens folkhälsoinstitut
7. Statens institutionsstyrelse
8. Handikappombudsmannen (HO)
9. Barnombudsmannen (BO)
10. Ekonomistyrningsverket (ESV)
11. Statskontoret
12. Statens skolverk
13. Myndigheten för skolutveckling
14. Specialpedagogiska institutet
15. Skolväsendets överklagandenämnd
16. Högskoleverket
17. Ungdomsstyrelsen
18. Lärarhögskolan i Stockholm
19. Örebro universitet
20. Malmö högskola
21. Högskolan i Kalmar
22. Sameskolstyrelsen
23. Specialskolemyndigheten
24. Arbetslivsinstitutet
25. Arbetsmiljöverket
26. Jämställdhetsombudsmannen (JämO)
27. Arboga kommun
28. Arvika kommun
29. Bollnäs kommun
30. Degerfors kommun

Postadress
103 33 Stockholm
Besöksadress
Drottninggatan 16

Telefonväxel
08-405 10 00
Telefax
08-21 68 13

E-post: registrator@educult.ministry.se

31. Falu kommun
32. Gnesta kommun
33. Gnosjö kommun
34. Göteborgs kommun
35. Haninge kommun
36. Karlskrona kommun
37. Kumla kommun
38. Kungsbacka kommun
39. Lidköpings kommun
40. Luleå kommun
41. Malmö kommun
42. Mjölby kommun
43. Mönsterås kommun
44. Nacka kommun
45. Norrköpings kommun
46. Nässjö kommun
47. Piteå kommun
48. Skurups kommun
49. Stenungsunds kommun
50. Stockholms kommun
51. Timrå kommun
52. Trosa kommun
53. Umeå kommun
54. Vänersborgs kommun
55. Växjö kommun
56. Åre kommun
57. BRIS - Barnens Rätt i Samhället
58. Handikappförbundens samarbetsorgan
59. Sveriges Kommuner och Landsting
60. Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)
61. Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO)
62. Landsorganisationen i Sverige (LO)
63. Elevorganisationen i Sverige
64. Friskolornas riksförbund
65. Lärarförbundet
66. Lärarnas Riksförbund
67. Riksförbundet Hem och Skola
68. Sveriges elevråd - SVEA
69. Sveriges Skolledarförbund

Remissvaren i 5 exemplar (1 original) skall vara inkomna till
Utbildnings- och kulturdepartementet senast den 31 maj 2006.

Remissvaren skall även översändas i elektronisk form till
rauni.westin@educult.ministry.se med hänvisning till diarienummer
U2005/8671/S.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

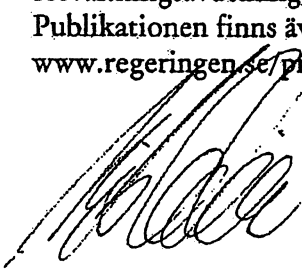
För andra remissinstanser innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens publikation Svara på remiss – hur och varför? (SB PM 2003:2).

Publikationen kan beställas från Regeringskansliets förvaltningsavdelning, Information Rosenbad, 103 33 Stockholm.

Publikationen finns även att hämta på Internet:

www.regeringen.se/propositioner/sou/pdf/remiss.pdf.

Nils Cederstierna
Expeditions- och rättschef

Kopia till
Fritzes kundservice, 106 47 Stockholm
Riksdagens utredningstjänst

Utan timplan

– för målinriktat lärande

Slutbetänkande från Timplanedelegationen

Stockholm 2005

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2005:101

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 2003.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/remiss>

Tryckt av Elanders Gotab AB
Stockholm 2005

ISBN 91-38-22470-4
ISSN 0375-250X

Till statsrådet Ibrahim Baylan

Genom beslut den 18 november 1999 bemyndigade regeringen det statsråd som har till uppgift att föredra ärenden om skolan att tillkalla en delegation med uppgift att förbereda, leda, stödja och utvärdera en försöksverksamhet med utbildning utan timplan i grundskolan. Samma dag beslutade regeringen om förordningen (1999:903) om försöksverksamhet med utbildning utan timplan i grundskolan samt fastställde direktiv för delegationen (dir. 1999:90). Regeringen har därefter den 17 mars 2005 beslutat om fortsatt giltighet av och ändring i förordningen samt den 11 december 2003 respektive den 14 april 2005 fastställt tilläggsdirektiv för delegationen (dir. 2003:173 och 2005:38).

Delegationen antog namnet Timplanedelegationen.

Till att leda delegationen utsågs fr.o.m. den 15 december 1999 kanslirådet Ingrid Lindskog (t.o.m. den 30 oktober 2004) och fr.o.m. den 1 november 2004 kanslirådet Eva Wallberg. Som övriga ledamöter förordnades fr.o.m. den 15 december 1999 avdelningschefen Ann Carlson Ericsson (t.o.m. den 19 februari 2001), sektionschefen Louise Fernstedt, dåvarande verksamhetschefen Lars Hallenberg (t.o.m. den 25 mars 2001), rektorn Monica Lundström, utbildningsrådet Marianne Svanheim (t.o.m. den 31 mars 2004), avdelningschefen Marie Säll (t.o.m. den 17 december 2000). Som övriga ledamöter förordnades vidare fr.o.m. den 18 december 2000 ombudsmannen Ann-Christin Larsson (t.o.m. den 6 oktober 2002), fr.o.m. den 20 februari 2001 utredaren Maud Molander och undervisningsrådet Jan-Erik Östmar (t.o.m. den 7 juni 2005), fr.o.m. den 7 oktober 2002 ombudsmannen Magnus Wallerå, fr.o.m. den 22 september 2003 enhetschefen Ingemar Gullstam, fr.o.m. den 1 april 2004 utvecklingsledaren Ewa Wiklund Jonsson samt fr.o.m. den 8 juni 2005 skolrådet Ragnar Eliasson.

Som sakkunniga förordnades fr.o.m. den 15 december 1999 skolrådet Ragnar Eliasson (t.o.m. den 7 juni 2005) och kammarrätts-

assessorn Annica Lindblom (t.o.m. den 15 oktober 2001), fr.o.m. den 16 oktober 2001 kammarrättsassessorn Annika Falkenborn (t.o.m. den 31 oktober 2004), fr.o.m. 1 november 2004 kammarrättsassessorn Anna Skeppstedt och fr.o.m. den 8 juni 2005 undervisningsrådet Jan-Erik Östmar.

Till huvudsekreterare utsågs fr.o.m. den 1 januari 2000 kansli-
rådet Eva Wallberg (t.o.m. den 31 oktober 2004). Som sekreterare
förordnades fr.o.m. den 1 januari 2000 utredaren Sofia Larsson
(t.o.m. den 31 mars 2004) och dåvarande undervisningsrådet Therese
Wallqvister (t.o.m. den 20 augusti 2000), fr.o.m. den 28 augusti
2000 Annika Andersson (t.o.m. den 17 januari 2003) samt fr.o.m.
den 7 januari 2003 Anna Wolrath.

Malin William-Olsson har varit delegationens assistent i arbetet
med slutbetänkandet och antologin.

Delegationen har tidigare överlämnat delbetänkandet *Utan tim-
plan – med målen i sikte* (SOU 2004:35).

Timplanedelegationen överlämnar härmed slutbetänkandet *Utan
timplan – för målinriktat lärande* (SOU 2005:101). Delegationen
kommer också att inom kort överlämna antologin *Utan timplan –
forskning och utovärdering* (SOU 2005:102).

Stockholm i november 2005

Eva Wallberg

Ragnar Eliasson

Louise Fernstedt

Ingemar Gullstam

Monica Lundström

Maud Molander

Magnus Wallerå

Ewa Wiklund Jonsson

Innehåll

Sammanfattning	9
Summary	23
1 Inledning.....	37
1.1 Uppdrag.....	37
1.2 Timplanedeleagationens arbete.....	39
1.3 Delbetänkandet.....	40
1.4 Slutbetänkandets disposition och innehåll	43
2 Bakgrund	45
2.1 Dagens regelverk.....	45
2.2 Tidigare utredningar	46
2.3 Annat pågående lagstiftningsarbete	50
2.4 Genomförandet av försöket	51
2.5 Skolorna i försöket.....	58
3 Skolornas arbetssätt	63
3.1 Skolornas bild av utvecklingen.....	63
3.2 Förändringsarbetet enligt forskarna	70
3.2.1 Målorienterat arbetssätt	71
3.2.2 Organiseringen av undervisningen	74
3.2.3 Användningen av tiden.....	78

4	Effekter för undervisning, inflytande och delaktighet	85
4.1	Utgångspunkter.....	85
4.2	Hur har undervisningen utvecklats?	87
4.3	Vad händer med ämnena?	98
4.4	Elevernas ansvar och inflytande	106
4.5	Elever i behov av särskilt stöd	113
4.6	Lärrarrollen.....	120
4.7	Skolledarrollen.....	134
4.8	Föräldrarnas insyn, delaktighet och inflytande	140
5	Studieresultat	143
5.1	Studieresultaten enligt delbetänkandet	143
5.2	Den fortsatta utvecklingen	144
5.2.1	Betygsresultat och behörighet till gymnasieskolan	145
5.2.2	Resultat på de nationella ämnesproven i år 9	151
5.3	Forskarnas iakttagelser och resultat.....	153
5.4	Sammantaget.....	156
6	Bör timplanen avskaffas?.....	159
6.1	Delegationens uppfattning	159
6.2	Delegationens överväganden	163
6.2.1	Skolan måste ta makt över tiden	164
6.2.2	Skolornas utveckling stödjer skola utan timplan	166
6.2.3	Förutsättningarna för en skola utan timplan har stärkts	188
7	Om timplanen avskaffas	197
7.1	Förändringar i regelverket	198
7.1.1	Timplanen.....	198
7.1.2	Den garanterade undervisningstiden	200

timplanen att göra respektive vad som är uttryck för en generell skolutveckling, något som varit en grannlaga och komplicerad uppgift. Mycket av det som sker i försökets skolor sker även i andra skolor, om än inte med samma kraft, och mycket av det som skolorna gör i försöket kan i formell mening genomföras även med dagens timplan.

Delegationen har i enlighet med mål- och resultatstyrningens principer avhållit sig från att ge skolorna i försöket direktiv om arbetssätt, stoffurval och arbetsformer. Inför vårt ställningstagande har vi dock gjort bedömningar även av arbetssätt och andra aspekter av det pedagogiska arbetet i skolorna. Vi har också under försökets gång uppmärksammat skolorna på vissa frågor för reflektion.

Delegationens uppfattning

Delegationens uppfattning är att timplanen både kan och bör avskaffas. De skäl som redovisades i delbetänkandet består i sina huvuddrag. De har i stärkts i vissa avseenden, medan utvecklingen inte är fullt lika entydig i andra avseenden. Erfarenheterna av försöket visar dock sammantaget att en avveckling av timplanen på sikt kan bidra till en ökad måluppfyllelse genom att stimulera utveckling i skolorna. Merparten av de frågetecken som finns och som vi pekade på redan i delbetänkandet har inte med timplanens vara eller inte vara att göra, utan mer med en generell skolutveckling. Enligt vår uppfattning bör dock ett avskaffande av timplanen kompletteras med andra åtgärder och stödjas av en effektiv implementering.

Skolan måste ta makten över tiden

I en mål- och resultatstyrd och decentraliserad skola vilar ansvaret för det dagliga arbetet i första hand på lärarna och skolläda-ningen. I en skola med ambitionen att låta varje elev utvecklas optimalt är det rimligt att lärarna och arbetslaget har bästa möjliga förutsättningar att utforma arbetet. Arbetet med att fördela tiden för olika ämnen och aktiviteter bör vara en väsentlig del av att planera och organisera den egna skolans verksamhet.

Att i ett mål- och resultatstyrt system nationellt styra användningen av tiden är enligt vår uppfattning ologiskt och motsägelse-

fullt. Vi vill dock understryka att mål- och resultatstyrningen på intet sätt utesluter en planering av tiden. Tvärtom innebär den att skolan eller arbetslaget planerar såväl för hur man vill arbeta för att nå målen i de olika ämnena, hur ämnena kan samverka och stödja varandra, hur elevernas olika behov kan mötas och hur lärarnas olika kompetenser bäst utnyttjas för detta, som för hur allt detta skall ske i tid och rum.

Timplanen uppfattas som ett hinder för skolutveckling av många verksamma i skolan. Genom att avveckla timplanen stimuleras därför en skolutveckling som kan bidra positivt till en ökad måluppfyllelse och en förbättrad trivsel och arbetstillfredsställelse för både elever och lärare.

Gemensam planering och intensivare pedagogiska diskussioner

En mycket gynnsam effekt av försöket är att det i försöksskolorna har blivit allt vanligare att arbetslagen ägnar tid åt strukturerade och fördjupade pedagogiska diskussioner, samt att målen i allt högre grad sätts i centrum för både arbetslagens planering och deras pedagogiska överväganden. Det är också en positiv utveckling att elevernas väg mot målen nu i högre grad är en gemensam fråga för arbetslaget. Många skolor strävar efter att alla ämnen och ämnesgrupper skall ha en fast förankring i arbetslaget. Att förutsättningarna för detta inte alltid finns för alla lärarkategorier kan skapa problem.

Det ökade samarbetet upplevs positivt av lärarna och verkar inte längre leda till konflikter, även om diskussioner är vanliga. Att lärarnas förståelse för varandras ämnen har fördjupats och att förutsättningarna för att skapa bättre helheter i undervisningen har förbättrats är enligt vår uppfattning en vinst för undervisningen och framför allt för eleverna.

Med målen i fokus – helhet eller fragmentisering?

Att sätta målen i centrum för skolarbetet måste ses som en självklarhet i en skola som är mål- och resultatstyrd. Skolorna har under försöket lagt ned mycket kraft på att förstå, tolka och bryta ned målen som sedan utvärderas, dokumenteras, stäms av och kommuniceras med elever och föräldrar. Redan i delbetänkandet pekade vi

på att det finns en risk för att arbetet med målen kan bli för fragmentiserat och att helheter förloras.

Vi kan konstatera att målarbetet nu sker med större balans än i försökets inledningsskede. Skolorna tar i allt högre utsträckning sin utgångspunkt i mål att sträva mot. Elevernas arbete med individuell planering och uppföljning tenderar nu att tonas ned till förmån för arbetet med att genomföra uppgifterna.

Det intensifierade målarbetet har bidragit till mer av pedagogiska diskussioner på skolorna. Arbete med målen och hur dessa kan följas upp, för varje elev och för arbetslaget eller skolan, är dock ett av de områden där behovet av kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte är särskilt stort. Vi anser dessutom att det generellt finns ett stort behov av att skapa ökad tydlighet om målen och målstrukturen.

En konsekvens av målarbetet är att föräldrar till elever i försöket är mer informerade om och delaktiga i sina barns studier och studieutveckling än tidigare. Genom detta blir de också mer informerade om skolans utveckling.

Självreglerat arbete – privatiserad lärgång?

Mycket av försöksverksamheten har kommit att handla om *elevernas självreglerade arbete* och den tid på schemat som ofta benämns *elevens tid, individuell tid, eget arbete* eller *studiepass*. Benämningarna leder tanken till ett privat lärande, något som förekommer men enligt våra erfarenheter långt ifrån alltid behöver vara fallet. Elevernas självreglerade arbete är ett uttryck för skolornas ambition att i sin undervisning utgå från varje elevs förutsättningar, behov och intressen liksom ambitionen att öka elevernas inflytande över och ansvar för sina studier.

Elever och lärare i försöksskolorna uppger i högre grad än elever och lärare i övriga skolor att det är vanligt med grupparbeten, teman och projekt. Eleverna uppskattar variationen under arbetsveckan, med en kombination av undervisning i stor klass, olika former av grupparbete och enskilt arbete. Mycket tyder på att det självreglerade arbetet ger eleverna ökade möjligheter att göra egna val och ta ansvar för sitt arbete.

Sammantaget svarar en blandning av undervisningsformer väl mot läroplanens olika mål för undervisningen. Varje arbetslag och varje skola måste emellertid hela tiden medvetet överväga hur

undervisningen läggs upp, bl.a. med avseende på balansen mellan individuellt arbete och samlärande.

Påverkas balansen mellan ämnena?

Delegationen anser inte att risken är särskilt stor för att balansen mellan ämnena kommer att påverkas på ett icke önskvärt sätt om timplanen avvecklas. I en skola där målen sätts i centrum för arbetet och som tar utgångspunkt i kursplanerna är det självklart att avsätta tid för alla ämnen.

Att risken för en treämnesskola accentueras om timplanen tas bort har inte bekräftats i försöket. Det finns dock, som i andra skolor, en tendens att elever med studiesvårigheter, och då särskilt i de högre årskurserna, ägnar mycket tid åt just svenska, engelska och matematik i syfte att uppnå behörighet till gymnasieskolans nationella program.

De praktiskt/estetiska ämnena har snarare fått mer tid i försöks-skolorna än tidigare genom att ha både egen tid på schemat och ingå i den ämnesintegrerade verksamheten. Problemet är i stället skolornas praktiska svårigheter att integrera de praktiskt/estetiska ämnena i arbetslagens gemensamma arbete. Inom ramen för ämnesintegrerade teman riskerar också den ämnesvisa fördjupningen i de praktiskt/estetiska ämnena att bli för begränsad. När det gäller moderna språk, dvs. främst spanska, tyska och franska, har konstaterats att de visat sig svåra att inlemma i det självreglerade arbetet.

Förr eller senare kommer emellertid balansen mellan olika ämnen och ämnesgrupper att förändras. Det är en naturlig följd av att samhället och kunskapsområden utvecklas. Omprövningen kommer då att ske inom ramen för den statliga styrningen, genom att läroplan och kursplaner ses över. När detta blir aktuellt kommer inte tiden att vara utan betydelse, även om timplanen har avskaffats.

Ökat ansvar och ökat inflytande – bara för vissa?

Eleverna har fått ökat ansvar och inflytande under försöket. De är positiva till detta inflytande som också kan bidra till ett ökat engagemang för skolarbetet, men efterfrågar mer. Inflytandet handlar i första hand om *var*, *när* och *hur*, men i mindre utsträck-

ning om *vad*. Att det främst är inom ramen för det självreglerade arbetet som inflytandet har ökat gör att det finns stora möjligheter att vidareutveckla arbetsformerna inom skolans hela verksamhet så att elevernas inflytande får ett bredare genomslag.

Elever som har svårt att nå målen kan inte alltid utnyttja den frihet som ges på samma sätt som andra elever. De tenderar att bli mer styrda av lärarna och av sina egna ambitioner att klara framför allt svenska, engelska och matematik. Vi anser att det är viktigt att respektera elevernas val även när de gör en sådan prioritering. Samtidigt måste det vara ett ansvar för lärarna att bidra till att undervisningen inte bara fokuserar på elevens svårigheter utan också på elevens möjligheter. Elevernas skolvecka bör balanseras med avseende på ämnenas karaktär, så att alla elever ges möjlighet till fördjupningar och till att utveckla förmågan till ansvar och inflytande över sina studier.

Elever i behov av särskilt stöd

Mycket tyder på att det mer individualiserade arbetssättet gör att elever i behov av särskilt stöd i större utsträckning uppmärksammas och får stöd. Lärarna söker organisera lösningar för eleverna utifrån deras individuella behov. Elever som har problem att klara kravet på målmedvetenhet och koncentration vinner på att bli synliggjorda och därmed föremål för lärarnas uppmärksamhet.

Flera olika underlag pekar också på att försöksskolorna bygger sina specialpedagogiska strategier på inkluderande lösningar. Det innebär att eleverna ges specialpedagogiskt stöd inom ramen för den ordinarie undervisningssituationen, ofta under tiden för självreglerat arbete. Liksom för grundskolan generellt saknas dock verkningsfulla specialpedagogiska strategier i försöksskolorna.

Vi menar att förändringsarbetet i skolan alltid måste utformas med hänsyn till elever i behov av särskilt stöd. Den specialpedagogiska kompetensen bör finnas med redan tidigt i planeringsprocesserna. Den behövs, utöver i klassrummet med eleverna och som konsultativt stöd till kollegorna, också där de strategiska besluten fattas, dvs. i skolans ledningsorganisation.

Lärarnas arbetssituation och lärarrollens utveckling

Lärarna i försöket är med få undantag positiva till den utveckling som skett på skolorna under försöket. Man uppskattar det ökade samarbetet och diskussionerna inom arbetslagen och att arbetslagen har fått ett ökat inflytande över arbetets planering jämfört med tidigare. Den utveckling som sker i skolorna i försöket har varit till gagn för läraryrkets utveckling. Att lärarnas arbetstillfredsställelse är högre i försöksskolorna än i övriga grundskolor kan ses som ett kvitto på att lärarna uppskattar det förändringsarbete de varit delaktiga i.

De arbetsformer som utvecklas i en skola utan timplan, liksom i andra svenska grundskolor, ställer höga krav på lärarkompetensen. När skolorna inte längre behöver följa den nationella timplanen flyttas ansvaret för att planera och fördela den undervisningstid som eleverna skall ha i olika ämnen till de professionella. I många fall flyttas dessa överväganden till arbetslaget. Att på individnivå och gruppnivå bestämma hur tiden skall disponeras mellan olika ämnen och mellan olika arbetssätt och arbetsformer är en kvalificerad uppgift, särskilt om undervisningen i olika ämnen skall samverka för att målen skall nås. Uppgiften ställer krav på såväl ämneskompetens som pedagogisk och didaktisk kompetens.

Det är därför ett problem att en stor andel av dem som undervisar i skolan saknar lärarutbildning helt eller saknar adekvat ämneskompetens. Det ställer stora krav på att skolledarna ser till att arbetslagen sätts samman och arbetar så att erfarenheten och den pedagogiska kompetensen hos de utbildade lärarna får genomslag i hela verksamheten.

Även om de flesta lärare uppskattar arbete utan timplan var arbetet åtminstone initialt tidskrävande och innebar en stor arbetsbörda. Enligt vissa källor upplever många lärare fortfarande tidsbristen som ett problem. Enligt andra underlag upplevs arbete utan timplan som mer effektivt än tidigare. Någon studie pekar på ökad stress. Av en bred enkätundersökning framgår däremot att lärare i försöket upplever mindre stress och mer arbetsglädje jämfört med tidigare och jämfört med lärare i övriga skolor.

Det är enligt vår uppfattning omöjligt att i förväg göra en säker prognos om vilka effekter en avveckling av timplanen skulle ha långsiktigt på lärarnas arbetsbörda. Vi anser därför att vid en avveckling av timplanen måste arbetsbördan kontinuerligt följas

upp tillsammans med effekterna för lärarnas trivsel, arbetstillfredsställelse och stress.

Skolledarrollens utveckling

Bilden av skolledaren som den drivande aktören för skolans utveckling är samstämmig. Likaså att mycket av det som från början uppfattades som problem av skolledarna nu tas som utgångspunkt för utveckling. I en skola i förändring förväntas skolledaren vara förändringsbenägen, ha ett helhetsperspektiv och förmåga att tålmodigt stödja och stimulera personalen samtidigt som hon eller han också skall företräda skolan utåt. Att skolledarna har en betydelsefull roll och stora möjligheter att påverka framgår bl.a. av den studie som visar att skolorna med bättre resultat alla har en drivande ledning och goda relationer mellan ledning och lärare.

Förbättrade studieresultat

Skillnaderna i resultat mellan skolor i försöket och övriga skolor är små, men till försöksskolornas fördel. Det gäller för det genomsnittliga meritvärdet i år 9, andelen elever med fullständiga betyg, andelen elever som har uppnått godkända betyg i de behörighetsgivande ämnena liksom i övriga teoretiska ämnen och i de praktiskt/estetiska ämnena samt andelen elever behöriga till gymnasieskolan. Ökningen i meritvärde och av andelen elever med fullständiga betyg är kraftigast för elever med utländsk bakgrund. Värt att notera är även att ökningen av försöksskolornas meritvärde inte endast beror på att fler elever har nått målen för betyget Godkänd, utan även att en högre andel har nått målen för betygen Väl godkänd och Mycket väl godkänd.

Samtidigt bör noteras att skillnaden i meritvärde mellan skolor i och utanför försöket är så små att det inte går att statistiskt säkerställa om försöksverksamheten lett till ökad måluppfyllelse. Även analysen av resultaten på de nationella ämnesproven i år 9 pekar på att skillnaderna i de flesta fall är små och inte statistiskt säkerställda.

Skolornas insatser för att utveckla sin mål- och resultatstyrning, dvs. att planera, att arbeta med målen och kommunicera dem, att utvärdera samt att genomföra fortlöpande förbättringsarbete, har

dock betydelse för resultaten. Enligt en av delegationens studier är skolans insatser för mål- och tidsstyrning betydelsefulla för elevernas förmåga till självreglering, vilken i sin tur lönar sig i form av systematiska skillnader i betygsnivå mellan skolor.

Delegationen bedömer sammantaget att resultaten i försökets skolor har utvecklats lika bra som eller bättre än i övriga skolor. Det är ett gott resultat med tanke på att de elever som nu lämnat skolorna bara har ingått i försöket under en del av sin skoltid och att det inte är förrän mot slutet av försöket som skolorna har funnit sig mer till rätta med de förändrade arbetsformerna. Lärartätheten har också ökat mer i övriga skolor än i försöks-skolorna. När det gäller förmågan till mål- och resultatstyrning har skolorna i försöket utvecklats mer än övriga skolor, vilket enligt vår uppfattning indikerar att arbete utan timplan kan leda till förbättrade studieresultat på sikt.

Om timplanen avskaffas

Erfarenheterna från försöket visar att arbete utan timplan stimulerar skolans utveckling och ett målinriktat arbetssätt. För att garantera eleverna rätten till en likvärdig utbildning och för att stärka utvecklingen i skolorna krävs kompletterande åtgärder om timplanen avskaffas.

Våra förslag och ställningstaganden skall ses som en helhet där synergieffekter kan uppstå som innebär att arbete utan timplan och utvecklingen av skolans målarbete samt dess styrning, uppföljning och utvärdering förstärker varandra.

Förändringar i regelverket

Delegationen föreslår att timplanen avskaffas. Vi föreslår samtidigt att det av skollagen skall framgå att undervisningen i grundskolan för varje elev skall omfatta ämnena eller ämnesgrupperna bild, engelska, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, matematik, musik, de naturorienterande ämnena biologi, fysik och kemi, de samhällsorienterande ämnena geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap, slöjd, språkval, svenska eller svenska som andraspråk samt teknik. Vi föreslår dessutom att modersmål skall anges i skollagen som ett ämne för vissa elever.

